

CÂMPURI SEMANTICE ALE SIMBOLULUI ÎN POEZIA LUI TUDOR ARGHEZI, LUCIAN BLAGA ȘI ION BARBU. CÂMPUL SEMANTIC AL APEI

LUMINI A MARTON

coala doctoral a Facult ii de Litere, Universitatea din Bucure ti

1. *Preciz ri preliminare*

Reprezentând, al turi de metafor , unul dintre elementele definitorii pentru poezia modern , *simbolul* apare ca o modalitate deosebit de „concentrat ”, sintetic , de a da seam despre felul particular, subiectiv, în care se raporteaz eul creator la realitatea exterioar i la cea interioar , filtrându-le prin sensibilitatea sa. Capacitatea sintetizatoare a figurii se datoreaz suprapunerii unor *semnifica ii multiple, denotative i conotative*, în corpul aceleia i unit i lexicale, întrucât „sensul propriu coexist cu cel simbolic, efectul artistic ob inut de poet reie ind de multe ori din tensiunea între cele dou sensuri, sau din ezitarea cuvântului între ele ambiguitate)” (Alexandrescu 1966: 326).

Aceast deschidere a figurii ia na tere din jocul, mai mult sau mai pu in subtil, al semnifica iilor în rela ia termenului-simbol (concret) cu simbolizatul (abstract), dar i cu contextul, imediat ori mai larg, întrucât „simbolul este simbol numai în **contextul** care-l sus ine i-l reliefeaz ” (Parpal 1978: 168). Pentru simbolul poetic, contextul este reprezentat de corpul unui poem sau de ansamblul operei unui poet. Fiecare autor poate manifesta afinitate pentru anumite arii semantice, care definesc viziunea sa liric personal .

Studiul care urmeaz î i propune s investigheze semnifica iile simbolice ale unor termeni din câmpul semantic al **apei** în opera unor poe i reprezentativi ai perioadei interbelice – *Tudor Arghezi, Lucian Blaga i Ion Barbu*. Pentru expunerea valen elor simbolice ale unui num r mai mare de arii semantice ar fi fost necesar un spa iu mult mai larg decât cel îng duit de prezenta comunicare, selectarea acestui câmp semantic fiind determinat de aparenta preferin a autorilor pentru domeniul men ionat.

2. *Semnifica ii simbolice ale termenilor din câmpul semantic al apei:*

Acest câmp cuprinde termeni ca: *ap , fântân , iezer, izvor, lac, mare, picur, ploaie, râu, rou , strop, und , val, zloat , zmârc*, cuvinte din limbajul cotidian, care primesc, în contextul poemului, semnifica ii simbolice, mai accentuate sau mai estompate, suprapuse peste sensul referen ial.

Termenul generic al câmpului, **ap** , acumuleaz , pe lâng sensul s u denotativ, variate semnifica ii simbolice, în contexte diferite, unele dintre aceste sensuri fiind opuse.

O prim semnifica ie a **apei** ar fi aceea de simbol al **vie ii** sau al **sursei vie ii**:

- (1) „În cerc îngust, din care visul nu mai scap ,
un m g ru se învârtea-nh mat, subt soare,
g le i s urce în fântân , s coboare,
cu truda lui scotea un firicel de **ap** .” (Blaga, *M g ru ul*, p.509)
- (2) „Dai tuturor cu jur mânt
Un petec de brazd i-o groap .
Dup ce le-ai dat pâine i **ap**
Li le iei înapoi
i- i hr ne ti buruiana poas i pepenii goi
Îndoit
Cu mâng tr it i suflet dospit.” (Arghezi, *B r ganul*, p. 189)
- (3) „A i intrat
În lumea num rului p trat.
V e foame, v e sete,
N-ave i potcoave, nici ghete.
Dar pâinea s-a mâncat, **apa** s-a b ut...
A i întârziat un minut.” (Arghezi, *Ora târzie*, p. 180)

Ultimul exemplu cumuleaz sensurile apei ca via , aspira ie, vitalitate, dar contextul sugereaz un „prea târziu”, toate acestea fiind anse pierdute.

Apa ca simbol al **crea iei**, al **inspira iei poetice**, al **poeziei**:

- (4) „Din ceas, dedus adâncul acestei calme creste,
Intrat prin oglind în mântuit azur,
T ind pe înecarea cirezilor agreste,
În grupurile **apei**, un joc secund, mai pur.” (Barbu, *Din ceas dedus*, p. 13)
- (5) „Sufletul lui e în c utare, (...)
El caut **apa** din care bea curcubeul.” (Blaga, *Autoportret*, p. 225)
- (6) „Sap , frate, sap , sap ,
Pân când vei da de ap . (...)
Sap numai, sap , sap ,
Pân dai de stele-n **ap** .” (Blaga, *Sap , frate, sap , sap* , p. 269)

Apa ca simbol al **timpului**, al **trecerii timpului**, al **apropierii de moarte** :

- (7) „Se cheam Jale râul, râul-timp,
i-i potrivit din veci cu toamna.
Ne oglindim în **ape** fa , nimb.
Dar s fugim, c -i blestemat coama.” (Blaga, *Poveste*, p. 417)
- (8) „Sunt stihuri f r an,
Stihuri de groap ,
De sete de **ap**
i de foame de scrum (...)” (Arghezi, *Flori de mucigai*, p. 118)

În exemplul (7), apar dou simboluri acvatice, **apa** i **râul**, ambele având semnifica ii asem n toare: curgerea apei este asimilat cu trecerea inexorabil a timpului, care implic „oglundirea”, poate transfigurarea, sugerând integrarea în lumea mor ii.

În exemplul (8), simbolul **apei** cumuleaz trei posibile sensuri: pe cel al **dorului/setei de via** , împletit/contaminat cu cel al **presentimentului mor ii**, sugerat de simbolurile înconjur toare, cel al **gropii** i cel al **scrumului**; peste aceste sensuri s-ar putea suprapune sensul timpului ca ve nicie, reprezentat de expresia „f r an”.

Un alt termen simbolic din domeniul acvatic, **fântâna**, primește semnificația **tregerii timpului**, asociat cu **amintirea** unui moment din trecut :

- (9) „**Fântâna** curge, ca și-atunci, mereu.
Tu curgi, **fântân**, pe trecutul meu.” (Arghezi, *Oseminte pierdute*, p. 69)

Imaginea **fântânii** are semnificația **descoperirii** unor **adevăruri ascunse** ori a **creației**, poetice sau de altă natură :

- (10) „Sap, frate, sap, sap, (...)
Ctitor fii fântânilor, ce
Gura, inima ne-adap...” (Blaga, *Sap, frate, sap, sap*, p. 269)

Idea **creației**, a **inspirației creatoare**, se atașează termenului **izvor** :

- (11) „Prinde tu-n adânc **izvoare** –
de sub strat stihie blând .
Să se-aleagă din argil
ochiuri lucii, de izbând .” (idem).
(12) „Crezi basmul c-a sfârșit și s-a pierdut,
și el de-abia-i la început...
Când seceta mai steapă și se pare,
Atuncea podide te **izvorul** tu mai tare” (Arghezi, *Crezi basmul...*, p. 373)

Izvorul cumulează și semnificația **aspirației**, a **idealului pierdut/refuzat**, a **amintirii** respinse:

- (13) „Tot mai departe ovi pe drum –
și, ca un ucigaș ce-astupă cu năframa
o gură-nvinsă,
închid cu pumnul toate **izvoarele**,
pentru totdeauna să tac,
să tac.” (Blaga, *În marea trecere*, p. 106)

Un simbol al **aspirației**, al **idealului**, al **visului**, dar și al **cunoașterii profunde** este și **iezerul**:

- (14) „În pâlnia muntelui **iezerul** netulburat
Ca un ochi al lumii, ascuns, s-a deschis.
Oglinde te un zbor prea înalt și ceasul
curat ce i-a fost odată promis.” (Blaga, *Iezerul*, p. 200)

Iezerul este, în alt context, simbol al **purității** :

- (15) „Sfiit pruncia ei trecea (...)
și munții, că și va fi-întâlnit,
Suiiau cu **iezerii**, săcate
La anii falnici, douăzeci.” (Barbu, *Statur*, p. 19)

Simbol al **purității** este și **lacul**:

- (16) „Ce calm! Ce puritate!
Dacă am vedea cu **lacurile**,
Stelele s-ar apropia,
Întâmpinându-ne la drumul-jumătate.”
(Blaga, *Printre lacurile de munte*, p. 542)
- (17) „Tu, du-te și atinge-ți de **lacuri** și grădini
Aripile mănjite, din timpuri, cu lumini,
De vreme ce dorința și vatra nu-ți ajung.”
(Arghezi, *Stinse scântei*, p. 75)

Un alt termen din câmpul acvatic, **marea**, primește semnificația **idealului**, împletit cu aceea a **misterului**, a **necunoscutului** :

- (18) „C-un zâmbet îndrăzneț privesc în mine
și în inima
mi-o prind în mână. (...) și ascult.
Îmi pare
că în mâini o scoic
în care (...)
răsună zvonul unei **mări** necunoscute.
O, voi ajunge, voi ajunge
vreodată pe malul
acelei **mări**, pe care azi
o simt,
dar nu o văd?”
(Blaga, *Scoica*, p. 36)
- (19) „Nadir latent! Poetul ridică însumarea
De harfe respirate ce-în sbor invers le pierzi
și cântec istovite te: ascuns, cum numai **marea**,
Meduzele când plimbă sub clopotele verzi.”
(Barbu, *Din ceas dedus*, p. 13)

Marea, apa, talazul, pârâul împletesc semnificații simbolice diferite, în același text, sugerând **timpul, amintirile, agitația, zbuciumul, vicisitudinile vieții** :

- (20) „Uite-ți trecutul în palmă ... Te gândești...
Atâtea povești (...)
Ape fără oglindire,
Sfoara **pârâielor** sub ărie (...)
Nisip, cenușă și lut
Sunt un trecut?
Un **talaz** se frământă,
Zguduie **marea** frântă (...)” (Arghezi, *Timpuri*, p. 187–188)

Significații asemănătoare primesc și termenii **ploaie, zloat, negur**, ca simboluri ale **vicisitudinilor**, ale **timpurilor grele** :

- (21) „Cine-a purces în **ploaie** și **furtuni**
și a brăzdat în **negur** și **zloat**
esul blajin și gras, întâia dată,
Cu blesteme, nădejdi și rugăciuni?” (Arghezi, *Plugule*, p. 10)
- (22) „și mi-am săpat odaia departe sub pământ.
Afară bătă **ploaia**. Afară era vânt.” (Arghezi, *Între două nopți*, p. 72)

Ploaia ca simbol al **tristeții**, al **regretului**, al **lipsei speranței** :

- (23) „Vine toamna oilor
Prin pânzele **ploilor**.
Glas dau **ce îi**, patimii
Cu frunza lor paltinii.
Jalea rătăcirilor,
Mohorul mahnirilor.” (Blaga, *Cântecul cîntătorului în toamnă*, p. 270)
- (24) „În frig și noroi
Trec hoșii-n convoi, câte doi,
Cu lanuri târânde de picioare (...)
E seară. E **ploaie**.” (Arghezi, *Cina*, p. 121)

Ceaa ca simbol al **morții** apare la Tudor Arghezi :

- (25) „Cine și-a pierdut o zi cât o via
S-o caute repede. Se înnoptează. Se lasă **ceaa**.” (Arghezi, *O zi*, p. 190)

3. Concluzii

După cum se poate observa, termenii apar în câmpul semantic al **apei** primesc semnificații simbolice diverse, acoperind nuanțe cuprinse între *polii opuzivi* – cel al **vieții** și cel al **morții** –, trecând prin sugestia *purității*, a *idealității*, a *aspirărilor înalte*, ca și prin ideile de *timp*, de *amintire*, de *tristețe*, de *zăbucium*, de *primejdie*, însă având întotdeauna o justificare semantică în trăsăturile comune ale simbolului și ale simbolizatului: *curgere*, *ogîndire*, *transparență*, *puritate*.

Exemplificările oferite în studiul de față nu epuizează posibilitățile de expresie ale câmpului semantic investigat, pentru că, din motive de spațiu, am restrâns corpus-ul de texte, renunțând la volumul al doilea din versurile lui Tudor Arghezi. Pe de altă parte, numărul simbolurilor provenite din domeniul acvatic este destul de redus, în raport cu frecvența terminologiei acvatice folosite denotativ sau metaforic, în opera poetului studiat. *Frecvența* simbolurilor acvatice diferă, de asemenea, de la un autor la altul, fiind neașteptat de redusă la Ion Barbu, chiar dacă avem în vedere corpus-ul restrâns de texte care formează opera acestui poet. *Pondere* diverselor semnificații rămâne, de asemenea, variabilă, ceea ce demonstrează importanța inegală acordată de fiecare autor unuia sau altuia dintre sensurile simbolice manifestate de termenii acvatice.

Efectul stilistic și retoric al simbolurilor este acela de a conferi *profunditate* textului, prin sugestia unor stări de spirit și a unor idei oarecum evanescente, suprapuse sensurilor vizibile ale termenilor.

SURSE

- Arghezi, Tudor, 1980, *Versuri*, Vol. I, ediție postfață de G. Pienescu, prefață de I. Caraion, București, Editura Albatros.
- Barbu, Ion, 1986, *Joc secund. Versuri*, ediție bibliofil îngrijită de Romulus Vulpesco, București, Editura Cartea Românească.
- Blaga, Lucian, 2007, *Opera poetică*, ediție îngrijită de George Gană și Dorli Blaga, prefață de George Gană, ed. a 2-a, București, Editura Humanitas.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandrescu, Sorin, 1966, „Simbol și simbolizare. Observații asupra unor procedee poetice argheziene”, în *Studii de poezie și stilistică*, București, Editura pentru Literatură, p. 318–369.
- *** *Studii de poezie și stilistică*, 1966, București, Editura pentru Literatură.
- Bidu-Vrăncăneanu, Angela, Cristina Clăra, Liliana Ionescu-Ruxandoiu, Mihaela Manca, Gabriele Pană-Dindelegan, 2001, *Dictionar de termeni și ale limbii*, București, Editura Nemira.
- Manca, Mihaela, 2005, *Limbajul artistic românesc modern. Schiță de evoluție*, București, Editura Universității din București.
- Parpal, Emilia, 1978, „Simbolul poetic”, *Studii și cercetări lingvistice*, XXIX, nr. 2, p. 165–171.

The Semantic Fields of the Symbolic Structures in the Poetic Works of Tudor Arghezi, Lucian Blaga and Ion Barbu. The Semantic Field of Water

The study aims at identifying the symbolic significances acquired by terms pertaining to the semantic field of **water**, in the works of three of the most outstanding 20th Century Romanian poets – *Tudor Arghezi, Lucian Blaga and Ion Barbu*.

The analysis, carried out within the framework of a more comprehensive research theme, reveals the multiple, sometimes contradictory, symbolic meanings of such terms as: **water**, *dew, fountain, fog, lake, rain, river, sea, spring*.

In various contexts, such terms become symbols of *life*, but also of *hardships* and *death*, of *purity*, of *remembrance*, of (elapsing) *time*.